

Kmet, ki je postavljaj temelje slovenski državnosti

(Ivan Oman, 1929–2019)

Ivan Oman ob odkritju spominske plošče ob obletnici prvih demokratičnih volitev po 2. svetovni vojni na vhodu v gostilno Ljubljanski dvor, 8. aprila 2016. Napis na plošči: *Zmagovite sile slovenske pomladi so tu dočakale rezultat prvih demokratičnih volitev 8. 4. 1990. Ljubljana, 8. 4. 2016. (foto: Tatjana Splival)*

Z Ivanom Omanom sem imel čast prijateljevati ter sodelovati pri demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije.

Nisem ga poznal, dokler se ni v širšo slovensko politično zavest in zgodovino zapisal kot soustanovitelj in prvi predsednik Slovenske kmečke zveze – SKZ (12. maj 1988). Šele kasneje sem zvedel, da je bil v domačem okolju kot javni delavec poznan že prej – kot občinski odbornik, predsednik Krajevne skupnosti Zminec in predsednik Zadruga Škofja Loka.

Prešerna razumem, da Slovenci nismo pozabili svoje državnosti v času Sama. Karantanski duh je nedvomno navdihoval Matijo Majerja - Ziljskega, ko je sodeloval pri pisanju programa

Zedinjene Slovenije leta 1848. Voljo po samostojni slovenski državnosti smo Slovenci izražali še posebej po 2. svetovni vojni, predvsem izseljenci. Leta 1989 smo se zanj izrekli z Majniško deklaracijo, ki jo je podpisal tudi Ivan Oman.

Do takrat se je govorilo o sanjah, izjavah, punktacijah, leto 1989 pa je prineslo bistven premik naprej na notranji- in tudi zunanjepolitični fronti. Za uresničitev slovenske državotvorne zamisli je bilo treba vzpostaviti politične pogoje. Niti naklonjene zunanje okoliščine ob padcu Berlinskega zidu niti okrepljena

naklonjenost samostojni državnosti same po sebi niso bile dovolj, treba je bilo prevzeti zakonodajno in izvršno oblast.

V tej luči je treba videti pomen dejanja Ivana Omana in njegovih somišljenikov z ustanovitvijo Slovenske kmečke zveze. To ni bila samo prva lastovka slovenske pomladi, tudi ni bila samo brazda, ki je navdihnila druge orače, bil je tektonski premik v zavesti, civilni korajži in političnem organiziranju.

Ustanovitvi Slovenske kmečke zveze so leta 1989 sledile ustanovitve Slovenske demokratične zveze – SDZ, Socialdemokratske zveze Slovenije – SDZS, Slovenskih krščanskih demokratov – SKD, Zelenih Slovenije – ZS in Slovenske obrtniške stranke – SOS. Ivan Oman je sodeloval pri ustanovitvi SDZ in SKD.

V drugi polovici leta je bilo politično življenje pomladnih strank zelo živahno, navzven in navznoter. Ustanavljali smo krajevne in pokrajinske odbore, pilili programske točke in se vse bolj ukvarjali z vprašanjem enotnega nastopa na prvih demokratičnih volitvah.

Tako smo se 27. oktobra 1989 na povabilo Ivana Omana ob osmih zvečer dobili pri njem doma v Zmincu. Prisotni smo bili Andrej Magajna (SDZS), Lojze Peterle (SKD), dr. Rajko Pirnat (SDZ), Marjan Podobnik (SKZ), dr. Hubert Požarnik (SDZ), dr. Jože Pučnik (SDSS) in dr. Franc Zagožen (SKZ).

Tisti večer nas je povezala zgodovinska odgovornost. Svet je bil razrahljan, Slovenija je vrela, Jugoslavija – prostor *bratstva in enotnosti* – je usihala. Vsi smo se strinjali, da gre za preživetje Slovenije in zgodovinsko priložnost, končati je treba s totalitarizmom. Odločiti se je bilo treba, ali gremo kot pomladne stranke v skupen projekt ali ne.

Tisti večer smo se dogovorili za skupen nastop, s skupnim programom. Poimenovali smo se Združena opozicija Slovenije. Za predsednika sta bila predlagana Ivan Oman in Jože Pučnik.

Tako je bil Ivan Oman navzoč še pri postavljanju drugega temeljnega kamna političnega organiziranja slovenske pomladi. V naslednjih tednih so organi strank obravnavali dogovor pri Omanu in se o njem izrekli. Na tej demokratični podlagi je prišlo mesec dni kasneje v širši sestavi na Sternenuvi ulici v Ljubljani do ustanovnega sestanka DEMOS-a, Demokratične opozicije Slovenije.

Del kasnejšega skupnega nastopa je bila tudi uspešna kandidatura Ivana Omana za člana Predsedstva Republike Slovenije.

Spominjam se, kako mirno, preudarno in trezno, hkrati pa dialoško in odločno, je v tistih graditeljskih časih nastopal Oman. Kot voditelj je imel jasne misli, zastopal je jasne vrednote ter načela. Kar je povedal, je stalo. Od začetka sta me presenečala njegovo široko obzorje in sposobnost natančnega političnega in družbenega diagnosticiranja.

Ob politični avtoriteti ga je krasila tudi izjemna človeška verodostojnost. Ljudje so ga imeli za poštenega, etično neoporečnega človeka, ki je živel iz svoje vere. Verjeli so mu tudi številni tisti, ki niso pripadali kmečkemu stanu ali bili kristjani. Bil je resnično ljudski voditelj.

Na sprejemu pri predsedniku RS; z leve: Lojze Peterle, Borut Pahor, predsednik, Ivan Oman in Dimitrij Rupel. (vir: družinski arhiv)

Da je Ivan Oman, slovenski kmet iz Zminca, pogumno stopil na slovenski politični oder nikakor ni naključje. Niso ga odlikovali samo naravna inteligenca, zdrava kmečka pamet in dobrohoten značaj, ampak široka razgledanost, zlasti v politiki in zgodovini, a tudi filozofija in teologija mu nista bili tuji.

Marsikdo se je že leta 1988 spraševal: »Kdo je ta Oman?« in »Od kod mu znanje?« Sam mi je večkrat omenil prijateljevanje z Ivanom Dolencem,

od katerega se je veliko naučil. Ivan Dolenc, publicist, urednik in politik, je z njim delil svoje poglede, znanje, dunajske, ljubljanske, beograjske in druge politične izkušnje. Predvsem pa mu je verodostojno predstavil lik in delo Janeza Evangelista Kreka, katerega občudovalec, raziskovalec in promotor je bil. Zato je Ivan Oman tako dobro poznal združeno idejo in koncept skupnega dobrega.

Oman je izšel iz kmečkega stanu, prevzel je kmetijo, vodil je zadrugo, vendar ni mislil samo na kmete. Kot domoljuba in demokrata ga je zanimal cel narod oziroma družba in nato še država.

Osebnostno je bil Ivan Oman skromen. Oblast mu ni pomenila cilja, ampak sredstvo. Politične pozicije mu niso stopile v glavo. K močnejšim družbenim vlogam so ga bolj nagovarjali drugi, kot si jih je želel sam. Kar je prevzel, je opravljal resno, odgovorno in zvesto, začeni z vlogo moža. Kadarkoli sem se oglasil pri njem, se je z ljubeznijo spomnil svoje soproge Marije. Tudi kmet je ostal do konca in je delal na kmetiji, dokler je še zmoget.

V posebnem spominu pa mi bo ostal njegov odnos do smrti. Leta 2018 sva se srečala na proslavi na Sv. Joštu, kjer mi je dejal: »Lojze, jaz imam kovčke spokane. Smrti se ne bojim, jaz sem pripravljen. Tam me čaka moja Marija.« Ni mi govoril o vdanosti v usodo, ampak o pripravljenosti, z mirnostjo, kakršno sem redko srečal. Kot je polno živel, tako je sprejemal tudi prehod v novo življenje. Smrti se ne boji, kdor se ni bal življenja.

Ko sem ga letos spomladi zadnjič obiskal doma, mi je za slovo dejal: »Lojze, lepo, da si prišel. Zdaj bi te pa rad povabil na svoj pogreb. Če boš doma, le pridi, če boš pa v Bruslju, pa ni treba.«

Verjel je v tisto, kar je nad strahom in pogumom. Zato je stopil na oder z vero, da dela prav, v trenutku, ko so bila potrebna dejanja, ki so znamenja drugim. Zato je bil in ostaja neoporečen simbol slovenske pomladi ter navdih za tiste, ki jih politično delo zanima.

Vreden je trajnega in spoštljivega spomina.

Hvala Ti, dragi Ivan.